

Budai Ádám

The Military Balance 2012

A nemzetközi kapcsolatokkal, biztonsági és védelempolitikai kérdésekkel foglalkozó szakemberek között nagy megbecsülésnek örvendő, az International Institute for Strategic Studies (IISS) által évente megjelentetett Military Balance 2012-es kötete 171 ország katonai erejéről és védelmi költségvetéséről nyújt pontos információkat az olvasó számára. James Hackett, a 2012-es kötet főszerkesztője azt emeli ki előszavában, hogy bár a korábbi évek eseményei (gazdasági válság, csökkenő védelmi kiadások, Kína felemelkedése) 2011-ben is meghatározóak maradtak, egy előre nem várt fejlemény, az arab tavasz alaposan újrajazolta Közel-Kelet és Észak-Afrika politikai arculatát. Az Egyesült Államok bejelentette, hogy év végéig az utolsó amerikai csapatok is elhagyják Irakot, így erőforrásait az egyre fontosabbá váló csendes-óceáni és ázsiai térség felé tudta összpontosítani. A régióban Kína és India komoly ambíciókkal folytatta fegyverkezési programját, amelynek alapját az elmúlt években tapasztalható erőteljes gazdasági növekedés adta. Az afrikai kontinens továbbra is konfliktusokkal terhelt, míg Európának továbbra is komoly képességihiánnyal kell megküzdenie.

A bizonytalan biztonsági környezetben a védelmi tervezőknek a politikai célkitűzések és a rendelkezésre álló erőforrások között kell egyensúlyozniuk, hogy a megvalósuló haderőfejlesztések minél jobban megfeleljenek a változó kihívásoknak. Az elemzés ezt a folyamatot igyekszik bemutatni regionális bontásban, kiemelve az adott régió meghatározó országait és történéseit.

Amerikai Egyesült Államok

2011-ben folytatódtak azok a 2010-ben megkezdett védelempolitikai kiigazítások, amelyek révén az Egyesült Államok újradefiniálta haderejének szerepét. Ezek leglényegesebb pontjait az áprilisban kiadott új Nemzeti Katonai Stratégia foglalta össze, míg az egyes elemek konkrét megvalósításáért az Egységes parancsnoki terv (*Unified Command Plan*) és a Védelmi tervezési iránymutatás (*Defense Planning Guidance*) felelt.

A 2010-es Nemzeti Biztonsági Stratégiában már tapasztalható volt a haderő alkalmazását óvatosabban megközelítő szemlélet, amelynek alapjául az iraki és afganisztáni háborúk jelentős anyagi és politikai hatásai szolgáltak. A módosított irányvonalnak megfelel a frissen kinevezett Leon Panetta védelmi miniszter nyilatkozata, miszerint annak az esélye rendkívül csekély, hogy az USA egy nagyobb, harmadik országban megvívandó háborúba bonyolódik (ahogy tette azt Irakban és Afganisztánban), bár ennek lehetősége továbbra sem zárható ki. Ezzel összhangban Barack Obama amerikai elnök bejelentette, hogy 2011 végéig visszavonják a csapataikat Irakból, az Afganisztánban állomásoztatott erők létszámát pedig fokozatosan csökkenteni kezdik.

A 2011 áprilisában kiadott Nemzeti Katonai Stratégia folytatta a fegyveres erők szerepének újradefiniálását. A dokumentum egy, a képességek teljes spektrumával felszerelt expedíciós haderőre helyezi a hangsúlyt, míg a gazdasági válságot és annak a hadseregre gyakorolt hatását fő kihívásként nevezi meg. Az NKS egyértelmű prioritásként határozza meg a közel-keleti, valamint a csendes-óceáni és ázsiai régiót, itt a Kínával kapcsolatos kérdések kerültek előtérbe. A stratégia egyik fő üzenetét a kínai haderő-modernizációval kapcsolatos aggodalmak, valamint annak a térségbeli államokra és az Amerikai Egyesült Államokra gyakorolt hatásai jelentik.

A védelmi kiadások 2011-ben elérték a 710 milliárd dollárt, ez emelkedés a tavalyi évhez viszonyítva. Ugyanakkor a 2012-es költségvetés szintje negatív irányba mozdulhat el, köszönhetően a csökkenő iraki és afganisztáni háborús kiadásoknak, ami a büdzsé közel 20%-át tette ki. A kiadások eloszlásában folytatódtak a korábbi években is megfigyelhető tendenciák. A prioritásként meghatározott műveletekre fordított összeg növekedett (igaz, a korábbi évekhez képest kisebb mértékben), míg ez az érték a személyi állomány, a beszerzések és a katonai infrastrukturális beruházások esetében csökkent.

A teljes nemzetvédelmi költségvetés 2012-es becsült adataiból jól kivehető az az irányvonal, amelyben hangsúlyosabb szerepet kap a belső, elsősorban szociális és gazdasági problémák kezelése és megoldása. Ezt a törekvést erősítette meg Barack Obama a 2012 januárjában kiadott Defense Strategic Guidance dokumentum révén. Ennek következménye, hogy a Védelmi Minisztérium költségvetése 5,2%-kal csökkent, míg az atomenergiaival kapcsolatos védelmi kérdésekre, a belbiztonságra és a veteránokra fordítható erőforrások volumene nőtt. Csökkennek a haderőnemekre szánt összegek is. Ez alól egyedül a különleges erők képeznek kivételt, amit költséghatékony alkalmazásuk magyaráz. A gyorsan mozgósítható, kis létszámú egységek precíz beavatkozást tesznek lehetővé olyan helyzetekben is, ahol a jelentősebb katonai erő bevetése gazdaságilag és politikailag nem elfogadható következményekkel járna.

A teljes amerikai védelmi költségvetés pénzügyi évek szerint, 2010–2012 (milliárd dollár)

	2010	2011	2012
Katonai személyzet	157,100	156,774	159,532
Műveletek és fenntartás	293,630	294,956	296,020
Beszerzés	135,817	134,164	128,050
Kutatás-fejlesztés	80,234	80,905	75,822
Katonai infrastruktúra fejlesztése	22,577	17,319	10,072
Lakhatás	2,267	2,272	1,694
Egyéb	4,022	26,266	1,544
Védelmi Minisztérium összesen	695,646	712,656	675,734
Energiaügyi Minisztérium (védelemmel kapcsolatos kiadások)	18,233	19,039	19,281
Egyéb (védelemmel kapcsolatos kiadások)	7,430	7,622	7,791
Védelmi költségvetés összesen	721,309	739,317	702,806

Európa

Az európai országok haderőinek lehetőségeit 2011-ben is alapvetően a gazdasági válság és annak a védelmi költségvetésre gyakorolt hatása korlátozta. Tovább folytatódtak a brit és német reformok, amelyek komoly létszámcsökkenéssel és a nagyobb fegyverbeszerzési programok átütemezésével jártak. A líbiai művelet ráirányította az európai államok figyelmét arra, hogy komoly hiányosságaik vannak a hírszerzés, megfigyelés és felderítés, a stratégiai légi utántöltés, valamint a pilóta nélküli eszközök területén: ezt a helyzetet a megszorító intézkedések tovább súlyosbították. A védelmi kiadások szinte az összes európai NATO-tagállamban csökkentek, reálértékben számolva és összértékét tekintve 7,4%-kal. A legjelentősebb a csökkenés Lettorszáiban (48,3%) és Litvániában (29,8%), míg a csekély számú kiadásnövelők között a legnagyobb mértékű növekedésre Luxemburgban (36,1%) és Lengyelországban (22,3%) került sor. Az általános kiadáscsökkenés különösképpen aggasztó annak fényében, hogy az Egyesült Államok figyelme egyre inkább az ázsiai és csendes-óceáni térség felé fordul, ami nagyobb és aktívabb hozzájárulást és tehervállalást követel meg Európától a nemzetközi szinten.

Az Egyesült Királyságban a 2010-es stratégiai védelmi és biztonsági felülvizsgálat (*Strategic Defence and Security Review – SDSR*) 20–30%-os csökkenést eredményezett a művelési képességek és telepíthetőség területén, ugyanakkor a speciális erőkre és a kiberképességekre fordított erőforrások mértéke növekedett. A költségtakarékosság jegyében a védelmi kiadások 8%-kal csökkentek az előző évhez képest, s a GDP-hez viszonyított arányuk a tervek szerint 2015-re 2,08%-ra fog módosulni, folytatva a korábbi évek negatív tendenciáját. Ugyanakkor a 2010-es átfogó kiadási felülvizsgálat (*Comprehensive Spending Review*) célkitűzéseinek megvalósításához a kiadások további 7%-os lefaragására lenne szükség. Az SDSR jelentős létszámcsökkentést irányzott elő a jelenlegi 102 000 fős haderő 82 000 főre csökkentésével, ami a haderő és a védelmi minisztérium civil és katonai állományára egyaránt kiterjed. A haditechnikai leszerelések mindhárom haderőnemet érintik. A Challenger 2 harckocsik állományát 40, az AS90 nehéztüzérségi eszközökét 35%-kal csökkentik, míg 2010 után újabb könnyűrepülőgép-hordozót szerelnek le 2014-ben. A légierőnél szolgálatot teljesítő teljes Harrier vadászgéppálya kivonása már megtörtént, illetve a Hercules szállító repülőgépek kivonását 2020-ra előbbre hozták.

A Bundeswehrben folytatódtak a korábban megkezdett, széles körű reformok. Egy 2011 júniusában meghozott döntés értelmében 2011 és 2015 között 8,3 milliárd eurót kell megtakarítani, amelynek közel felét a személyi kiadások csökkentése adja majd. Ennek eléréseért fokozatosan mérséklik a védelmi kiadásokat: a 2012-re előirányzott 32,68 milliárd euró helyett 2015-re már csak 30,43 milliárd euró áll majd a német haderő rendelkezésére. Bár a korábbi elképzelések szerint a külföldön maximálisan bevethető katonák száma 7000-ról 14 000-re változott volna, a fenntarthatóság jegyében ezt az ambíciószintet 10 000-re módosították. A 2011-es év komoly horderejű lépése volt, hogy a német vezetés elhagyta a sorozáson alapuló haderő-kiegészítés rendszerét, és áttértek egy kisebb, a képességek szélesebb skálájával rendelkező önkéntes haderő felé vezető útra. Mivel a váltás, amelyet 2010 májusában vetett fel Karl-Theodor zu Guttenberg akkori védelmi miniszter, viszonylag gyorsan történt, az új struktúra hatékonyságát 2012 elején felülvizs-

gálják. A 2011-ben kiadott, 6–8 évre tervező védelempolitikai iránymutatások (*Defence Policy Guidelines*) egy 170 000 professzionális és szerződéses, valamint 5–15 000 fős önkéntes katonákból álló haderőstruktúrát céloztak meg a korábbi 220 000 fős létszám helyett, amelynek hivatásos állománya 180 000 fő volt. A civil állományt a jelenlegi 75 000 főről 55 000-re kívánják csökkenteni.

Oroszország

Oroszország továbbra is jelentős nukleáris képességekkel rendelkező hatalom maradt, amely a 2008-as grúz–orosz háború tapasztalatait beépítve igyekszik modernizálni haderejét. Bár a Dmitrij Medvegyev elnök által 2008-ban meghirdetett reformok nagy része 2011-re befejeződött vagy közel áll ehhez, továbbra is akadnak megoldatlan problémák. A szárazföldi haderőnem átalakítása egy dandáralapú, összefegyvernemi struktúrára folyamatban van, de komoly késedelmekkel, az állandó készségben lévő dandárok pontos létszáma továbbra is vita tárgya. Noha az átalakítások a parancsnoki struktúrán túl a parancsnoki filozófiát is érintik, amelynek az alapja a katonai képzés színvonalának emelése, a személyi állomány továbbra is alulfizetettségről és rossz lakhatási körülményekről panaszkodik.

2010 végére befejeződött a védelmi minisztérium és a vezérkar feladat- és hatásköreinek újraelosztása és tisztázása, amelynek eredményeképp előbbi egy erős civil kontroll alatt álló felügyeleti és támogató szerv lett, míg utóbbi feladata a tervezésre, a vezetésre és irányításra, valamint a harci kiképzésre összpontosul. Folytatódott a civil tisztviselők kinevezése a korábban katonák által betöltött posztokra, ami érintette a miniszterhelyettesi pozíciót is. A 2010-es népszámlálás rávilágított arra, hogy az előregedő orosz társadalom lélekszáma 1,5%-kal esett vissza 2002 óta, ami kihat a hadra fogható lakosok számára is. A sorozásos rendszer további problémája, hogy az alacsony fizetés és a rossz életkörülmények, valamint a fizetési egyenlőtlenségek miatt a katonai életpálya továbbra sem vonzó alternatíva a fiatalok körében. Ezt orvosolandó, a minisztérium a jelenlegi 180 000 fős szerződéses állományt 2017-re 425 000 főre kívánja duzzasztani, ami szakértők szerint a valóságtól elrugaszkodott elképzelés, és jól mutatja a védelmi minisztériumon belüli kaotikus állapotokat. Medvegyev 2011 novemberében aláírt egy törvényt, amely a teljes fizetési és járulékrendszer reformját tűzte ki céljául, ugyanakkor továbbra is kétséges, hogy ez milyen mértékben fogja tudni megoldani az aktuális problémákat.

Tovább folytatódtak a haderőnemeket érintő átalakítások. A légierőt 15 „légibázisba” szervezték, amelyek mindegyike 150–200 forgó- és fixszárnyas repülőeszközzel rendelkezik. Az Északi-sark szerepe felértékelődött, így az Oroszországi Föderáció is egyre nagyobb figyelmet fordít a térségre, amelyet jól mutat a két új, sarki körülményekre felállítandó dandár tervbevétele. Ugyanakkor ezeket az egységeket gyakorta bírálják rossz felszereltségük és kiképzésük, valamint alacsony mobilitásuk miatt, így hatékonyságuk megkérdőjelezhető. A haditengerészet folytatta új hajók beszerzését, amelyek közül kiemelkedik a Franciaországtól rendelt négy, Mistral osztályú deszantrepülőgép-hordozó, amelyeket további két hazai gyártmányú példány követ majd. Az új hadihajók elsősorban az Északi és a Csendes-óceáni Flottát fogják erősíteni.

2000 és 2007 között az orosz gazdaság GDP-je átlagosan 7%-kal növekedett, ennek révén a védelmi kiadások is kezdtek elmozdulni a Szovjetunió bukásakor tapasztalható holtpontról. 2012-re az előrejelzések szerint felgyorsul a GDP-hez viszonyított növekedés üteme, amelyet alapvetően két tényező vált ki. Egyrészt 2012-től megnövekszik a védelmi minisztérium személyi állományának bérezése, másrészt az új beszerzési programok jelentős mértékben megemelik majd a költségvetés forrásigényét. Becslések szerint a fegyverkezési programok végrehajtása révén a védelmi kiadások elérhetik a GDP 4%-át is. Problémák azonban itt is jelentkeznek, ugyanis a költségvetés erőforrásainak jelentős részét továbbra is lekötik a nyugdíjak és egyéb szociális juttatások, valamint az infrastrukturális kiadások és a folyamatos modernizáció.

A beszerzések területén az utóbbi években jelentős változások mentek végbe a privatizáció hatására. A 600, korábban független vállalatot 25 csoportba szervezték. Ugyanakkor a hazai piacra gyártó vállalatok többségének termelési színvonala, ellentétben az exportorientált cégekével, nem éri el a védelmi minisztérium által kívánt szintet. Ráadásul az alacsony fizetések miatt nem tudják bevonni a frissen képzett munkaerőt, aminek következtében 1990-től mára 39-ről 50-re nőtt a területen munkát vállalók átlagéletkora, s ez hamarosan komoly munkaerőhiányhoz vezethet a közel 600 000 főt foglalkoztató szektorban.

Az orosz védelmi ipar exportorientált teljesítményének köszönhetően relatíve erős maradt az elmúlt években, ugyanakkor továbbra sem éri el az 1990 előtti szintet. 2000 és 2010 között az exportvolumen 3,7 milliárd dollárról 10,4 milliárd dollárra nőtt, amely érték az előrejelzések szerint 2011-re elérheti a 11,5 milliárd dollárt. Az eladások döntő többségét a repülőgépek adják, de a helikopterek aránya is egyre nő. Jelentős hányadot képvisel továbbá a tengerészeti eszközökkel, légvédelmi rendszerekkel és a páncéltalattal folytatott kereskedelem. A védelmi ipar jelenleg két főbb problémával néz szembe. Fejlesztenie kell az újgenerációs fegyverzeti eszközök exportjának volumenét, továbbá új piacokat kell nyitnia, amelyekben vetélytársra talált India és Kína személyében. Venezuela, néhány észak-afrikai és közel-keleti ország komoly partnerré válhat, azonban nem szabad megfeledkezni az arab tavasz által nyitott új lehetőségekről sem.

Az orosz védelmi kiadások trendje, 2006–2014 (milliárd rubel)

Év	GDP	GDP %-os változása reálértékben	Védelmi kiadás	A védelmi kiadás %-os változása reálértékben	Védelmi kiadás a GDP %-ában
2006	26 917,2	8,15%	681,80	1,87%	2,53%
2007	33 247,5	8,54%	831,87	7,21%	2,50%
2008	41 276,8	5,25%	1 040,85	6,07%	2,52%
2009	38 786,4	-7,80%	1 188,17	12,01%	3,06%
2010	44 939,2	4,00%	1 276,51	-3,57%	2,84%
2011 (módosított)	53 274,0	4,29%	1 532,80	5,12%	2,88%
2012 (tervezett)	58 683,0	4,08%	1 853,34	12,94%	3,16%
2013 (tervezett)	64 803,0	4,05%	2 329,41	17,39%	3,59%
2014 (tervezett)	72 493,0	4,00%	2 737,44	10,23%	3,78%

Kína és India

Kína 2011-ben kiadott Fehér könyve, elődeihez hasonlóan, továbbra sem szolgál elegendő információval a haderő pontos helyzetének megítéléséhez. Ugyanakkor az USA és más államok aggódva figyelik a Népi Felszabadító Hadsereg (*People's Liberation Army – PLA*) új képességeinek egyre növekvő ambíciók táplálta kiépítését. A korábbi dokumentumokhoz képest újdonság a haderő feladatai között a nemzetközi béke és biztonság fenntartása, ami a jövőben az erő alkalmazásának eddigieknél gyakoribb használatát vetíti előre.

A dokumentum világosan jelzi Kína törekvését a high-tech fegyverzet beszerzésére és az erőkivetítő képesség növelésére. Az ország stratégiai prioritása a határok védelmétől egyre inkább a kelet-ázsiai régió, valamint a távolabbi területek tengeri kommunikációs vonalainak biztosítása felé tolódik, amit jól mutat, hogy 2008 óta egyre nagyobb számú kalózellenes műveletet vezetnek a térségben. Peking 2020-ra olyan telepíthető haderőt szeretne létrehozni, amely a modern technológia segítségével képes a korlátozott jellegű, helyi háborúk sikeres megvívására, míg 2050-re az Egyesült Államokkal egyenrangú partner szeretne lenni katonai téren. Az ország erősíti kiberképességét is. 2011-ben komoly támadások érték a Google és a Lockheed Martin amerikai vállalatokat, amelyek mögött az Egyesült Államok védelmi minisztériuma szerint a kínai kormány állt.

A képességfejlesztés terén ugyanakkor akadnak problémák. Egyrészt a 2011 januárjában bemutatott J-20-as lopakodó repülőgép ugyan demonstrálja Kína növekvő katonai potenciálját, szakértők szerint azonban alacsony szintű lopakodási képessége, valamint az, hogy nem képes repülőgép-hordozóról felszállni, jelentősen csökkentik sikeres fel-

használásának lehetőségeit. Másrészt repülőgépek terén a kínai hadiipar továbbra is jelentős mértékben az orosz technológia importjára támaszkodik. 2011 márciusában tette első próbakörét a korábban a szovjet hadiflotta kötelékében szolgáló Varjag repülőgép-hordozó a Sárga-tengeren, ami jelzésértékű volt a tengeri befolyásért az Egyesült Államokkal és Indiával vívott hatalmi harcban. Továbbra is kérdés azonban, hogy Kína rendelkezik-e egy hatékony repülőgép-hordozó harccsoporthoz szükséges eszközökkel és képességekkel, például fedélzetről felszállni képes repülőekkel és mélytengeri műveleti képességekkel. Az ország növekvő magabiztosságát mutatja a 2010 áprilisa és 2011 júniusa között a Csendes-óceán nyugati részétől a Kelet-kínai-tengerig kiterjedő területen végrehajtott haditengerészeti gyakorlat is, amelyen az ország 11 legmodernebb hadihajója vonult fel, köztük három Sovremenny osztályú romboló, négy fregatt és egy elektronikai hírszerző hajó.

A folyamatos növekedési ráta lehetővé tette az elmúlt évtizedben a védelmi kiadások nagyarányú növelését, ugyanakkor a pontos adatokhoz való hozzájutás nehéz. A 2011-es védelmi költségvetés reálértékben 2,5-szeresére nőtt 2001 óta, míg az elmúlt tíz évben átlagosan 10,9%-kal nőttek a védelmi kiadások, azaz gyorsabban, mint a kínai gazdaság (10,6%).

Indiát Kínához hasonlóan csak kisebb mértékben érintette a 2008-ban kirobbant gazdasági válság, így elegendő forrás állt rendelkezésére ahhoz, hogy továbbra is nagyhatalmi státuszra törekedjen, és folytassa haderejének modernizációját, aminek szükségességét elsősorban a Kínával és Pakisztánnal kapcsolatos aggodalmak indokolják.

Kína első repülőgép-hordozójának a Sárga-tengeren tett próbautja intő jel volt a haditengerészeti képességek fejlesztésének felgyorsítására, ugyanakkor a hatékony fegyverzet-beszerzési programok végrehajtását hátráltatják az évek óta tapasztalható bürokratikus problémák. Bár várhatóan 2012-re hadrendbe áll India új repülőgép-hordozója, az INS Vikramaditya, ez az eredetileg tervezettnél négy év késéssel fog bekövetkezni, ráadásul a költségek is jelentősen emelkedtek időközben. Haditengerészetét erősítendő, India további két repülőgép-hordozó beszerzését tervezi, amelynek első tagja 2016-ban állhat szolgálatba. A repülőgép-hordozó harccsoport légi támogatásáért a 2011-től hadrendbe álló, közel 40 MiG–29K Fulcrum járőrgép felel. A hazai építésű, ballisztikus rakéták célba juttatására is képes INS Arihant tengeralattjáró már tesztállapotban van, és ha nukleáris robbanófejjel szerelik fel, akkor India létrehozhatja hadászati triádját, amellyel ütőképes elrettentő erőre tehet szert. Az ország teszteli földi és légi indítású fegyverrendszereit is, amelyeknek a hatósugara meghaladja az 5000 km-t, s akár Peking elérésére is elegendő lehet. A nukleáris és precíziós csapásmérésre is alkalmas több célú vadászrepülőgép beszerzését célzó program komoly előrehaladást ért el, ugyanis a szubszonikus cirkáló rakéták felszerelésével jelentősen megnő a hatókörük.

A védelmi költségvetés 2008 és 2010 között átlagosan 10%-kal növekedett, azonban, ellentétben Kínával, mértéke elmarad a gazdaság növekedési ütemétől. A GDP-ből származó részaránya folyamatosan csökken, 2011-ben 1,88%-ot tett ki a két évvel korábbi 2,32%-kal szemben, ugyanis az indiai kormány egyre nagyobb erőforrásokat fektet az egészségügybe, az oktatásba és a vidéki infrastruktúra fejlesztésébe.

Szubszaharai Afrika

Az utóbbi években európai és amerikai részről egyre erősödött az a törekvés, hogy az afrikai országok egy, a régió biztonsági kihívásait kezelni képes szervezetet alkossanak. Bár az Afrikai Unió egyre nagyobb részt vállal az afrikai konfliktusok kezelésében (például Szomália, Dáarfúr), a tagállamok belső problémái továbbra is gyengítik a szervezet hatékonyságát.

2011 jelentős eseménye volt, hogy a hosszú ideje húzódozó és véres polgárháború után megszületett Dél-Szudán, az ENSZ 193. tagállama. A népszavazással elnyert függetlenség ugyanakkor nem jelent megoldást Szudán és déli szomszédjának vallási és etnikai ellentéteken alapuló problémájára. A helyzetet nehezíti, hogy Dél-Szudánból származik a két ország olajtermelésének 80%-a, ugyanakkor a kevés rendelkezésre álló vezeték miatt a szállítás és értékesítés csak észak felé történhet. Ez patthelyzethez és a fegyveres harcok kiújulásához vezethet.

A kalózkodás által leginkább érintett térségek közé tartozik az Ádeni-öböl és az Indiai-óceán, ahol elsősorban a szomáliai kalózkodók fejtik ki tevékenységüket. A kalózkodás felszámolására indították 2008-ban az EU *Atalanta* és a NATO *Ocean Shield* műveletét, amelyek azonban eddig nem értek el jelentős eredményeket: a kalózkodók által elkövetett támadások száma 2008 óta folyamatosan nő, 2011-ben elérte a 176-ot. A kalózkodás megszüntetése nemcsak Szomália belső stabilitásának helyreállítása szempontjából kulcsfontosságú, hanem az Ádeni-öbölön át vezető kereskedelmi útvonal biztosítása miatt is, amelyen az Európával folytatott tengeri kereskedelem 80 százaléka bonyolódik le.

A 2010-es választásokat követően Elefántcsontparton kirobbant erőszakhullámban 3000 lakos vesztette életét, további 900 000 pedig menekülni kényszerült. A választások célja az volt, hogy egyesítse a 2002–2003-as polgárháború óta kettészakadt országot, ahol a lázadók fennhatósága északra, míg a kormányé délre terjedt ki. A konfliktus akkor újult ki, mikor Laurent Gbagbo déli jelölt nem fogadta el a nemzetközi közösség elismerését élvező északi nyertest, Alassane Ouattarát. Bár Gbagbot áprilisban elfogták, Ouattarát pedig májusban beiktatták hivatalába, a zűrzavar ideje

alatt számos emberi jogi jogsértésről érkezett jelentés. A humanitárius helyzet továbbra is súlyos: közel 200 000 ember továbbra sem térhetett vissza otthonába.

A Közel-Kelet és Észak-Afrika

Bár 2011-ben tovább folyt az iráni atomprogram, és az Egyesült Államok kivonta csapatait Irakból, a közel-keleti és az észak-afrikai térséget alapvetően az „arab tavasz” néven elhíresült eseménysorozat határozta meg. Ennek eredményeképp számos, korábban szilárd diktatórikus rendszerű országban alakult ki belpolitikai instabilitás, amelynek számos negatív következménye lett: az al-Káida arab-félszigeti szárnyának jelenléte megerősödött, megnőtt a proliferáció veszélye (különösen a vegyi fegyvereké), illetve megszűnt az állam erőszak-monopóliuma is. Ezek kezelését tovább nehezíti, hogy az eseményeket kirobbantató szociális problémákat továbbra sem orvosolták, így nagy az esélye egy „második hullám” kialakulásának, ami tovább súlyosbíthatja a helyzetet.

Barack Obama elnök 2011 októberében bejelentette, hogy 2011 végéig az utolsó amerikai csapatok is elhagyják Irakot, és kilenc év után véget ér a háború. Erre azt követően került sor, hogy annak ellenére sikerteleneknek bizonyultak az amerikai iraki jelenlét meghosszabbításáról folyó tárgyalások, hogy szakértők szerint az iraki hadsereg nem rendelkezik az önálló feladatvégzéshez szükséges alapvető képességekkel, így továbbra is amerikai segítséget kellene igénybe vennie. A katonák egy része írástudatlan, jelentős mértékű a tisztok hiánya, a korrupció komoly méreteket öltött, valamint a vallási és etnikai különbségek is nehezítik a hadsereg sikeres működését. 2011 júniusára az iraki biztonsági erők létszáma elérte a 806 600 főt, ebből 531 000 fő a belügyminisztérium, 271 400 fő pedig a védelmi Minisztérium felügyelete alá tartozik, ami jól mutatja, hogy az ország elsősorban belbiztonsági problémákkal küzd, amelyek megoldása prioritást élvez. 2011-ben jelentős összegű fegyverbeszerzés indult, amelynek keretében az Egyesült Államok közel három milliárd dollár értékben 18 darab F-16-os vadászgépet ad el Iraknak.

Izrael továbbra is a régió legfejlettebb haderejével rendelkezik. Az ország vezetőit elsősorban az arab tavasz nyomán bekövetkező stratégiai környezetváltozás, a Hamász és a Hezbollah jelentette katonai fenyegetés, valamint az iráni nukleáris program aggasztja. Utóbbi elhárítására az Egyesült Államok segítségével földi indítású légvédelmi rendszert fejleszt (Arrow 2 és ennek továbbfejlesztett változata, az Arrow 3), amely a már meglévő Patriot rendszer kiegészítéseként fog szolgálni. A szíriai polgárháborús helyzet végkifejlete befolyásolhatja Libanon stabilitását, ezzel együtt pedig a Hezbollah tevékenységét is, amely Izrael feltételezése szerint fegyvereket halmoz fel a két ország határánál. A Gázából érkező rakétatámadások ellen rendszerbe állították az Iron Doom rövid hatótávolságú rakétavédelmi rendszert, amelynek első bevetésére áprilisban került sor.

A térségben továbbra is erőteljes, az IMF becslései szerint 4%-os gazdasági növekedés figyelhető meg, amely az olajárak emelkedésének köszönhető, amit a gyorsan növekvő igények (Kína) és a 2011-ben kibontakozó harcok generáltak. A védelmi kiadások a legnagyobb mértékben Algéria esetében bővültek (44%), míg a nem olajexportőr országok közül Szíria védelmi költségvetése növekedett legjelentősebben (5,2%). Ugyanakkor a térségbeli eloszlást tekintve továbbra is Szaúd-Arábia költi a legtöbbet védelemre (37,3%), amelyet Izrael (14,2%) és Irán (8,7%) követ.

Latin-Amerika és a Karib-térség

Az Amerikai Egyesült Államok az ázsiai és csendes-óceáni térség felé fordulása miatt kevesebb figyelmet fordít Közép- és Dél-Amerikára, ami két, egy időben történő folyamat erősített fel. Egyrészt a külső hatalmak (Oroszország, Kína) növelték térségbeli jelenlétüket, másrészt a régióbeli országok fokozták együttműködésüket az olyan regionális szervezetek révén, mint az UNASUR (*Unión de Naciones Suramericanas* – Dél-amerikai Államok Uniója), a CDS (*Consejo de Defensa Suramericano* – Dél-amerikai Védelmi Tanács) vagy az ALBA (*Allianza Bolivariana para los Pueblos de Nuestra América* – Amerika Népeinek Bolívari Szövetsége).

2011 meghatározó biztonsági kihívása egyértelműen a mexikói droggartellek és azok határokon átnyúló hatása volt. Felipe Calderón elnök hiába kapott jelentős amerikai kato-

nai segítséget a drog elleni háborújához, nem járt jelentős eredménnyel. Tovább folytatódott a nemzetbiztonsági törvény módosítása, amelynek révén a fegyveres erők a korábbinál nagyobb szerepet kaptak a belbiztonság területén.

A közép-amerikai államok meghatározó eseménye volt a Közép-amerikai Integrációs Rendszer (*Central American Integration System – SICA*) júniusi csúcstalálkozója. A tanácskozást egy olyan multilaterális regionális biztonsági stratégia megalkotása miatt hívták össze, amely felöleli a biztonsági erők erősítését és újrafelfegyverzését, a hírszerzést, az intézményi reformokat, valamint a megelőző és rehabilitációs tevékenységeket is. Az előremutató együttműködés kapcsán számos közös kezdeményezés látott napvilágot, amelyek érintik az információcserét és együttműködést rendvédelmi, valamint határvédelmi területeken, különös tekintettel a drokartellek elleni harcra.

Kolumbia egyre nagyobb szerepet igyekszik játszani Közép-Amerikában. Közös légi gyakorlatokat tartott, és egy légtér-áthaladási egyezményt kötött Honduraszal, valamint megegyezést írt alá Mexikóval a jogi és a drog elleni együttműködés erősítésére. 2011 augusztusában Brazíliával aláírta a kétoldalú határvédelmi tervet, amely közös járőrözési gyakorlatokat tesz lehetővé a két ország folyóin. Kolumbia Caracashoz fűződő viszonyát számos ellentét árnyékolja be, amit tovább súlyosbít a Venezuelába érkező jelentős mennyiségű orosz haditechnikai eszköz, köztük gyalogsági harcjárművek, nehéz aknavetők és új helikopterek. A beszerzések értéke 2010-ben elérte a négy milliárd dollárt, amelyet 2011 októberében egy újabb négy milliárdos csomag követett.

A 2008-as válság után eltelt években különböző növekedési pályát jártak be a térség országai. Magas, akár 7%-os növekedési ráta azokban az országokban volt tapasztalható, amelyek sikeresen elszakadtak a fejlett nyugati országoktól és az USA-tól, és az olyan gyorsan növekvő gazdaságok felé orientálódtak, mint Kína. Argentína, Brazília, Peru, Chile, Kolumbia, Paraguay és Uruguay mind nettó áruexportőrök, sokat profitáltak a növekvő árukeresletből, gyorsan kiterjesztve kereskedelmüket a fejlődő országokra. Ezzel ellentétben azok az országok, amelyeket komoly kereskedelmi szálak fűzték az iparilag fejlett országokhoz, alacsonyabb, közel 4%-os növekedési rátával rendelkeztek: ez a megcsappant turizmusra és nettó áruimportőr profiljukra vezethető vissza, amelyet az árak emelkedése hátrányosan érintett.

Bár a teljes regionális védelmi kiadások mértéke nominálértékben mintegy 9,3%-kal nőtt 2010 és 2011 között, a magas inflációs hatások miatt reálértékben 2,7%-kal csökkent. 2011-ben a kiadások 80%-án négy ország osztozott: Brazília, Kolumbia, Mexikó és Venezuela. Bár Brazília 55%-át adja a térség védelmi kiadásainak nominálértékben, reálértékben 5,1%-os visszaesés volt tapasztalható 2010-hez képest.